

Elke Van Campenhout

KUNST / WERK

EEN ZOEKTOCHT NAAR SYNERGIEËN TUSSEN KUNST
EN ECONOMIE IN DE PERFORMANCETHEORIEËN VAN
JON MC KENZIE, CHIAPELLO & BOLTANSKI EN PAULO VIRNO

Flexibiliteit, creativiteit, experiment, diversiteit, persoonlijke verantwoordelijkheid, elegantie, innovatie, netwerking, spelplezier, improvisatie,... Het zijn maar een paar van de begrippen die in de hedendaagse bedrijfslogica worden gehanteerd. Het Performance Management houdt zich ver van de post-Fordistische monolitische controlemachine. Centraal staan methodes voor vernieuwing, motivering en responsabilisering van de werknemers. Het OD, ofwel Organization Development, plaatst de persoonlijke noden van de werknemer centraal. Hij is er niet in de eerste plaats om de efficiëntie van het bedrijf te verhogen, maar vooral om zijn eigen project binnen de werkomgeving te realiseren. De hedendaagse bedrijfslogica wordt door manager John Kao, zelf een succesvol jazzmuzikant, zelfs vergeleken met een virtuoze jamsessie¹: *'A jam session is not formless self-indulgence or organizational anarchy. The music follows an elegant grammar, a set of conventions that guide and challenge our imagination,... That's jamming. The management of creativity is rich in such paradoxes. It is both art and discipline.'*

1.

Creativiteit en *performance* zijn alom aanwezig. Ooit nog het exclusieve domein van de kunsten, zijn inventiviteit, virtuositeit en creativiteit nu de *buzz words* van de econo-

mie, de entertainmentsector en zelfs het relatiemanagement. Je leven is je eigen project geworden, dat je kan managen, sturen en vervolmaken volgens je eigen verbeelding en vermogen. De artistieke sector staat er bij en kijkt ernaar, niet zonder een zure oprisping of twee bij het besef dat de transformatiecapaciteiten van het kunstbedrijf *peanuts* zijn in vergelijking met de verwoestende innovatiedrang van inventieve multinationals, of goed georganiseerde promotiecampagnes. Creativiteit is niet langer het prerogatief van de kunstenaar, maar een absolute voorwaarde om bij te blijven, jezelf een positie te veroveren en aan een partner te geraken. Het is niets minder dan het entreeticket tot een warm plekje in het hart van het bedrijfsleven.

Dat stelt de kunstensector voor enkele problemen. Niet alleen is het grootste deel van haar vocabularium en middelen gerecupereerd door de commercie en de reclame. Maar bovendien is het bedrijfsleven ook niet langer een éénduidige winstgerichte onderneming die haar werknemers inzet als voor de Machine. Het hedendaagse bedrijfsleven heeft eigenlijk zelfs heel veel gemeen met de artistieke praktijk. Meer dan we zelf graag zouden toegeven. Maar hoe kan de kunst zich dan nog rechthouden, kritisch blijven, haar bestaansrecht claimen? Het tentoonstellingsproject 'Sois créatif'² schetst deze dubbelzinnige situatie zeer dui-

delijk. Tentoonstellingmaker Marion Von Osten schetst in *Multitudes* de preciaire situatie waarin het kritische instrument van de kunst zichzelf heeft gemanoeuvreed. Wanneer zij de opdracht aanvaardt om, samen met haar hele ploeg denkers, kunstenaars, critici en actionisten, een kunstproject te organiseren dat de alomtegenwoordigheid van de creatieve premisse in vraag stelt, komt ze voor een aantal schijnbaar onoplosbare paradoxen te staan. 'Ten eerste: hoe representeer je met esthetische middelen de neiging van de esthetiek om "optimaal" in te spelen op kapitalistische imperatieven, en hoe kan je je toch blijven verzetten tegen die recuperatie? Verder, hoe ga je om met het feit dat de hybride praktijk tussen kunst, theorie en design niet alleen geïnspireerd is op disciplinaire flexibiliteit, maar ook op een anti-institutionele economie, die flexibel is en drijft op onafhankelijke slecht betaalde maar sterk gemotiveerde werknemers? Zeker als het project zelf zich ontwikkelt in werk- en productieomstandigheden die erg goed lijken op de werkomstandigheden die in de tentoonstelling worden gedocumenteerd, geanalyseerd en bekritiseerd. Het probleem van de normatieve verschuivingen vandaag wordt nog duidelijker als we een centrale rol toekennen aan de creatieve zelforganiserende beroepen die het hart vormen van onze economische groei, zoals in de 'Talent Economy' van de Britse Eerste Minister, Tony Blair.'